

Sa pomenutom jednostranošću povezana je još jedna dogma koja je sprečavala preciznije predviđanje. U liberalnoj misli neopravdano se potiskuje gledište o pluralizmu razvojnih trendova. Posle 1989. liberalno ortodoksno gledanje da je modernizacija spojiva samo sa civilnim društvom, gotovo da je opšteprihvaćeno. Nova epohalna svest ustoličila je novu viziju poželjnog razvoja, ali je pogrešno istu neistorijski primenjivati na prošlost i apsolutizovati na budućnost. Postmoderna je dobro uočila idejnu zasićenost na koju reaguju neusklađeni spontani pokreti bez velikih ideoloških ciljeva. Ali zbog privredne bede, koja je nadživela slom socijalizma, teško da će se u Istočnoj Evropi razviti istinski poslematerijalistički pokreti u smislu postmoderne. Naprotiv nastali su novi visokomaterijalizovani etnički pokreti. Jednačine socijalizam=izobličena moderna, a poslesocijalizam= prosvećena postmoderna su pogrešne. Socijalizam treba shvatiti kao višeslojan i protivrečan spoj modernih i nemodernih crta. Postmodernističko izvanklasno tumačenje erozije socijalizma kao krize moderne biće kratkog daha zbog problema siromaštva, migracija, razaranja okoline i nacionalnih sukoba. To već pokazuju masovni otpori globalizaciji. U potpuno determinističkom i strukturno stabilnom svetu lišenom haosa bila bi moguća pouzdanija predviđanja toka razvoja nego što je to bilo moguće tokom 20. veka. Međutim, u nestalnom svetu punom previranja, sa širokom lepezom razvojnih alternativa, isteklih iz kombinacija raznovrsnih sukoba i nejednakosti, koji se uzajamno pojačavaju i neutralizuju, prognoze su još uvek bliže skalama racionalnih očekivanja nego obrascima sigurnijih predviđanja.

3. Fireova kritika socijalizma. Posle nestanka evropskih jednopartijskih socijalističkih režima i bipolarne ravnoteže u svetu došlo je do snažnog pomeranja političkog klatna udesno. Moglo se pretpostaviti da će sa propašću evropskog jednopartijskog realnog socijalizma antikomunizam postati izlišan. Međutim, što je alternativa savremenom kapitalizmu postajala bezopasnija to se zaoštavao obračun sa njom. Izmenjen je i odnos prema kapitalizmu. Kritika kapitalizma sada je postala lakša jer se oslobodila prigovora da ide na ruku "socijalističkom totalitarizmu", a kapitalistički sistem je na Zapadu ostao jedini realni predmet kritike. Kapitalizam je izgubio svog "totalitarnog" rivala koji mu je služio da sebe stalno ističe kao ogledalo slobode i ostao bez najjačeg argumenta – realne komunističke opasnosti. Sada je valjalo oživeti negativnu prošlost socijalizma kao antitezu jedinoj mogućoj građanskoj demokratiji. Otuda uprkos otsustvu realne socijalističke pretnje njeno pojačano moralno uništavanje. Svaki režim opravdava se pobedom nad rivalom koja je važnija što se poraženi protivnik prikazuje u gorem svetlu. Socijalizam se posle 1945. neštedimice pravdao pobedom nad zločinačkim fašizmom, a liberalni kapitalizam nad ekstremnim desnim totalitarizmom. Devedesetih godina otpao je jedini preostali razlog da se evropskom socijalizmu ukazuje i protokolarno poštovanje kao što se poštuju predstavnici svake "realno postojeće" vlasti. Sve dok je Zapad bio prinuđen da prihvati postojanje istočnog bloka, poštovao je i priznavao njegove države i sve do tada je "carstvo zla" relativisao sračunatim diplomatskim respektom (npr. Brežnjeva ili Honekera je primao sa počastima). Kada su s vlasti pale komunističke partije, nestala je i svaka primisao da ima alternative kapitalizmu. Premda je javnog neprijatelja (koji je svakoj ideologiji neophodan) trebalo tražiti na drugoj strani, otvorio se i prostor neslučenih isključivih negacija starog neprijatelja – socijalizma. U tome je prednjačila preobraćena bivša levičarska inteligencija koja se zbog ranije podrške socijalizmu sada iskupljivala njegovom demonizacijom. Posle raspada lagersa i KP SSSR-a